

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان

تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۵ / ذوالحجہ / ۱۴۴۷ هـ، ق موافق ۱ / جوزا / ۱۴۰۴ هـ، ش

شرایط وجوب وصحت اضحیه (قربانی) و بیان احکام آن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي شرع لعباده الأحكام، وجعل الأضاحي منسكاً لأهل الإسلام، والصلاة والسلام على سيدنا محمد خير الأنام، وعلى آله وصحبه الكرام، أما بعد: قال الله سبحانه وتعالى: (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ) الكوثر: (۲)
حاضر محترم!

السلام عليكم ورحمت الله وبركاته!

امروز پنجم ماه ذوالحجه است و تنها چند روز تا عيد قربان باقی مانده است. هموطنان ما که قربانی بر آنان واجب می باشد، تلاش می کنند تا برای قربانی حیوانی را تهیه کنند.

بناءً امروز موضوع سخنرانی و بیان خود را به «شرایط وجوب و صحت اضحیه (قربانی)» اختصاص داده ایم؛ زیرا ضروری است که مسلمانان، به ویژه جوانان، بدانند که قربانی بر چه کسی واجب می شود، و نیز آگاهی پیدا کنند که قربانی کردن کدام حیوانات صحیح است و با کدام حیوانات صحیح نیست.

الف: شرایط واجب شدن اضحیه (قربانی):

أضحیه (قربانی) نام همان حیوان مخصوصی است که در روز عید، به نیت تقرب به الله تعالی ذبح می شود.

أضحیه (قربانی) بر کسی واجب می شود که شرایط زیر را داشته باشد:

۱- برای وجوب اضحیه (قربانی) اسلام شرط است:

قربانی یک تکلیف شرعی است و برای وجوب آن، اسلام شرط می باشد. بر کافر قربانی واجب نیست؛ زیرا قربانی عبادت است و کافر اهل عبادت شمرده نمی شود.

۲- شرط داشتن نصاب: برای واجب شدن اضحیه (قربانی)، شرط است که مسلمان در روزهای عید دارای نصاب باشد. قربانی بر کسی واجب است که در روز عید قربان، به اندازه نصاب زکات مال داشته باشد. نصاب قربانی همان نصاب وجوب زکات است؛ یعنی کسی که در روز عید مالک (۸۷،۴۷۹) گرام طلا یا (۶۱۲،۳۵) گرام نقره باشد.

برای وجوب قربانی شرط نیست که یک سال کامل بر نصاب گذشته باشد. اگر کسی پیش از روز عید مالی نداشت، اما در روز عید به اندازه نصاب زکات صاحب مال شد، قربانی بر او واجب می گردد. و کسی که در روز عید به اندازه نصاب زکات مال نداشت، قربانی بر او واجب نیست.

الله تعالی درباره وجوب قربانی می فرماید: ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾ (الکوثر: ۲)

ترجمه: پس برای رضای پروردگارت نماز بگذار و قربانی کن.

در آیه مبارکه فوق، الله جل جلاله قربانی را همراه با نماز ذکر کرده و به انجام آن فرمان داده است، و اصل در امر، دلالت بر وجوب می باشد.

همچنان در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « مَنْ وَجَدَ سَعَةً فَلَمْ يُضَحِّ فَلَا يُقْرَبَنَّ مُصَلًّا » مسند أحمد (۲۴ / ۱۴) وصححه الذهبي في تعليق المستدرک (۲۵۸ / ۴)

ترجمه: از حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: « کسی که توانایی قربانی داشته باشد و قربانی نکند، پس هرگز به عیدگاه ما نزدیک نشود. »

در این حدیث، درباره ترک قربانی وعید و هشدار سختی وارد شده است که بر وجوب قربانی دلالت می کند. الاختیار لتعلیل المختار (۱۹ / ۵)

۳-مقیم بودن: یکی دیگر از شرایط واجب شدن قربانی این است که شخص مقیم باشد و مسافر نباشد. بر مسافر قربانی واجب نیست. مؤلف کتاب «إعلاء السنن»، علامه تهانوی رحمه الله، می نویسد: در وجوب قربانی، اقامت شرط است؛ زیرا شریعت، مسافر را از مستحقان زکات قرار داده است، هرچند در وطن خود ثروتمند باشد، و در حالت سفر عبادت های مالی مانند قربانی بر او واجب نمی گردد. إعلاء السنن ۱۷ / ۲۳۵

همچنان از حضرت عمر فاروق رضی الله عنه نقل شده است که ایشان حج را ادا می کردند، اما قربانی نمی نمودند. المصنف لعبدالرزاق (۳۸۲ / ۴)

و نیز در روایتی آمده است که صحابه کرام رضی الله عنهم حج را انجام می دادند و به نزد آنها سکه های طلا موجود بود، اما قربانی نمی کردند. امام نخعی رحمه الله می فرماید: برای حاجی و مسافر در ترک قربانی رخصت داده شده است. المصنف لعبدالرزاق (۳۸۲ / ۴)

البته اگر کسی در سفر حج قربانی کند، هیچ گونه کراهتی در آن وجود ندارد.

هدف از قربانی تنها ذبح کردن گوسفند و سایر حیوانات نیست؛ بلکه هدف اصلی آن، تربیت و پرورش اندیشه ها و قلب ها بر پایه ایثار، فداکاری و از خودگذری است. الله جل جلاله آزمایش حضرت ابراهیم علیه السلام و فداکاری حضرت اسماعیل علیه السلام را چنین بیان می کند: (فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ * فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ * وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ * قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَدَّلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ * وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ * وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ). [الصافات: ۱۰۸]

ترجمه: وقتی که فرزندش به کار و کوشش به سنی رسید که میتواند با او بایستد، پدر گفت: فرزندم من در خواب دیده ام که من تو را ذبح میکنم پس بنگر که چه می بینی و نظرت چیست؟ فرزند گفت: ای پدر! آنچه را مأمور شده ای انجام ده اگر الله بخواهد مرا از صابران خواهی یافت، پس چون پدر و پسر هر دو به امر الله گردن نهادند و ابراهیم فرزندش را به پیشانی بر زمین خواباند و او را ندا کردیم که ای ابراهیم حقا که خواب خود را راست گرداندی البته ما این چنین نیکو کاران را پاداش میدهیم بی گمان این یک آزمون آشکار بود و ما قربانی بزرگ و ارزشمندی را فدای او کردیم و برای او در ملت های آینده نام نیک باقی گذاشتیم.

الله جل جلاله سنت قربانی حضرت ابراهیم علیه السلام را چنان بیان می‌فرماید: (وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ) تا همیشه به عنوان راهی روشن برای مسلمانان قرار داد، و این سنت ابراهیمی در نسل او زنده و پایدار باقی ماند؛ چنان که الله تعالی می‌فرماید: (وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةٍ الْأَنْعَامِ...) الحج : ۳۴

ترجمه: و برای هر امتی شیوه‌ای برای قربانی مقرر کردیم تا نام الله را بر چهارپایانی که به آنان روزی داده‌ایم یاد کنند.

امام ابن کثیر رحمه الله در تفسیر این آیت می‌گوید: الله تعالی به ما یادآوری می‌کند که ذبح قربانی‌ها و ریختن خون آن‌ها در همه امت‌ها عملی مشروع بوده است. (تفسیر ابن کثیر) در قربانی، اخلاص اهمیت بسیار زیادی دارد؛ چنان که الله جل جلاله می‌فرماید: (لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ) [الحج: ۳۶-۳۷]

ترجمه: هرگز گوشت‌ها و خون‌های این قربانی‌ها به الله نمی‌رسد، بلکه تقوای شما به او می‌رسد. الله این حیوانات را برای شما مسخر گردانیده است تا او را به پاس هدایتی که به شما عطا کرده، به بزرگی یاد کنید. و ای پیامبر! نیکوکاران را بشارت بده.

رسول الله صلی الله علیه وسلم نیز قربانی می‌کردند. در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ وَسَمَّى وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا). متفق علیه

ترجمه: از حضرت انس رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم دو قوچ سفید و شاخ‌دار را قربانی کردند. آن حضرت هر دو را با دست مبارک خود ذبح نمودند، هنگام ذبح «بسم الله» و تکبیر گفتند و پای مبارک خویش را بر پهلوئی گردن آن‌ها گذاشتند.

ب: شرایط صحت قربانی:

برای صحیح بودن اضحیه و قربانی، وجود شرایط زیر حتمی است:

شرط نخست: حیوان قربانی باید از جنس بز، گوسفند، گاو، شتر یا گاو میش باشد؛ البته قربانی کردن گوسفند فضیلت بیشتری دارد.

الله جل جلاله می‌فرماید: ﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ﴾ الحج: (۲۸)

ترجمه: تا نام الله را در روزهای معین بر چهارپایانی که به آنان روزی داده است، یاد کنند.

در گاو، گاو نر، گاو میش و شتر، شریک شدن هفت نفر جایز است؛ اما اشتراک بیش از هفت نفر جایز نمی‌باشد.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: «نَحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - عَامَ الْحُدَيْبِيَّةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقْرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ». صحیح مسلم (۸۷ / ۴)

ترجمه: از حضرت جابر بن عبد الله رضی الله عنه روایت است که گفت: ما در سال حدیبیه همراه رسول الله صلی الله علیه وسلم، یک شتر را از طرف هفت نفر و یک گاو را نیز از طرف هفت نفر قربانی کردیم.

یعنی در قربانی کردن یک شتر، هفت نفر شریک بودند و در قربانی کردن یک گاو نیز هفت نفر اشتراک داشتند.

۲- شرط کامل بودن سن حیوان قربانی:

در گاو و گاو میش شرط است که حیوان دو ساله باشد، و در شتر شرط آن است که پنج ساله باشد، و در بز و گوسفند شرط این است که یک ساله باشند.

البته قربانی کردن گوسفندی که شش ماه عمر آن کامل شده باشد نیز جایز است، به شرطی که از لحاظ جثه و ظاهر، مانند گوسفند یک ساله به نظر برسد.

در حدیث شریف آمده است که نبی علیه السلام فرمودند: «لَا تَذْبَحُوا إِلَّا مُسِنَّةً إِلَّا أَنْ يَعْسُرَ عَلَيْكُمْ فَتَذْبَحُوا جَذَعَةً مِنَ الضَّأْنِ». سنن أبی داود-ن (۵۲ / ۳)

ترجمه: قربانی نکنید مگر حیوانی را که به سن مقرر رسیده باشد؛ اما اگر یافتن آن برای شما دشوار شد، پس گوسفند شش ماهه را قربانی کنید.

در کتاب «البحر الرائق» آمده است: (وَالْجَذَعُ مِنَ الضَّأْنِ) وَالْجَذَعُ مِنَ الضَّأْنِ مَا تَمَّتْ لَهُ سِتَّةُ أَشْهُرٍ عِنْدَ الْفُقَهَاءِ. البحر الرائق (۲۰۲ / ۸)

ترجمه: «جذعه» از گوسفندان، نزد فقها به گوسفندی گفته می شود که شش ماه کامل عمر کرده باشد.

۳- شرط بودن وقت برای قربانی:

برای قربانی، وقت مشخص و معینی شرط است و آن، سه روز عید قربان می باشد.

اگر کسی در روزها و شب های عید قربان، قربانی نکند، قربانی او صحیح نخواهد بود. وقت قربانی از طلوع فجر صادق روز دهم ذوالحجه آغاز می شود و آخرین وقت آن، غروب آفتاب روز دوازدهم ذوالحجه است.

امام کاسانی رحمه الله می نویسد: (وَأَمَّا وَقْتُ الْوُجُوبِ فَأَيَّامُ النَّحْرِ فَلَا تَجِبُ قَبْلَ دُخُولِ الْوَقْتِ لِأَنَّ الْوَأَجِبَاتِ الْمَوْقِفَةَ لَا تَجِبُ قَبْلَ أَوْقَاتِهَا كَالصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ وَنَحْوِهِمَا وَأَيَّامُ النَّحْرِ ثَلَاثَةٌ يَوْمُ الْأَضْحَى وَهُوَ الْيَوْمُ الْعَاشِرُ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ وَالْحَادِي عَشَرَ وَالثَّانِي عَشَرَ وَدَلِكْ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ مِنَ الْيَوْمِ الْأَوَّلِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ مِنَ الثَّانِي عَشَرَ). بدائع الصنائع (۶۵ / ۵)

ترجمه: اما وقت وجوب قربانی، همان روزهای نحر (قربانی) است؛ بنابراین، قربانی پیش از داخل شدن وقت آن واجب نمی شود؛ زیرا واجباتی که زمان معین دارند، پیش از وقت خود واجب نمی گردند، مانند نماز، روزه و امثال آنها.

روزهای قربانی سه روز است: روز عید قربان که دهم ذوالحجه می باشد، و روز یازدهم و دوازدهم ذوالحجه. و این وقت از طلوع فجر صادق روز نخست آغاز شده و تا غروب آفتاب روز دوازدهم ذوالحجه ادامه دارد.

از عبارت فوق معلوم می شود که اگر کسی بعد از غروب آفتاب روز دوازدهم ذوالحجه قربانی کند، آن قربانی محسوب نمی شود.

البته برای شهرنشینان شرط است که قربانی را بعد از نماز عید انجام دهند؛ اما روستائینان و کسانی که در محل آنان نماز عید برگزار نمی شود، می توانند پیش از نماز عید نیز قربانی کنند.

کسی که پیش از نماز عید قربانی کند، قربانی او صحیح نیست.

در حدیث شریف آمده است: عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- « إِنَّ أَوَّلَ مَا تَبْدَأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا نُصَلِّي ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَنْحَرُ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا وَمَنْ ذَبَحَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ قَدَّمَهُ لِأَهْلِهِ لَيْسَ مِنَ التُّسْكِ فِي شَيْءٍ ». صحیح مسلم (۷۵ / ۶)

ترجمه: از حضرت براء بن عازب رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «نخستین کاری که امروز انجام می دهیم، ادای نماز عید است؛ سپس بازمی گردیم و قربانی می کنیم. هرکس چنین عمل کند، به سنت ما رسیده است. و هرکس پیش از نماز ذبح کند، آن تنها گوشتی است که برای خانواده خود فراهم کرده و هیچ ارتباطی با عبادت قربانی ندارد.»
قربانی کردن در شب های ایام عید، مکروه تنزیهی است.

۴- چهارمین شرط قربانی: سالم بودن حیوان قربانی از عیبا و بیماری ها:

در حیوان قربانی شرط است که از عیبا و بیماری ها سالم و پاک باشد.

تفصیل حیوانات معیوبی که قربانی با آن ها صحیح نیست، به شرح زیر است:

۱- قربانی کردن حیوانی که لنگی آن آشکار باشد و نتواند تا محل ذبح راه برود، جایز نیست. البحر الرائق (۲۰۱ / ۸)

۲- قربانی کردن حیوانی که نابینا باشد و نابینایی آن آشکار باشد، جایز نیست.

۳- همچنان قربانی کردن حیوانی که پایش شکسته باشد، یا به سبب شدت لاغری در استخوان هایش مغز وجود نداشته باشد، جایز نیست. در حدیث شریف آمده است که نبی علیه السلام فرمودند: « أَرْبَعٌ لَا تَجُوزُ فِي الْأَضَاحِ الْعَوْرَاءُ بَيْنَ عَوْرَتِهَا وَالْمَرِيضَةُ بَيْنَ مَرَضَتِهَا وَالْعَرْجَاءُ بَيْنَ ظَلْعَيْهَا وَالْكَسِيرُ الَّتِي لَا تَتَّقَى » سنن أبی داود-ن (۵۴ / ۳)

ترجمه: چهار نوع حیوان در قربانی جایز نیست: حیوانی که کوری آن آشکار باشد، حیوان بیماری که بیماری اش واضح باشد، حیوان لنگی که لنگی اش آشکار باشد، و حیوانی که پایش شکسته و به حدی لاغر باشد که در استخوان هایش مغز باقی نمانده باشد.

۴- قربانی کردن حیوانی که گوش آن بریده شده باشد، یا دم آن قطع شده باشد، و یا پستان آن بریده شده باشد، جایز نیست.

۵- قربانی کردن حیوانی که لاغری و ضعف آن آشکار باشد، جایز نیست.

۶- قربانی کردن حیوانی که دندان نداشته باشد و نتواند غذا بخورد، جایز نیست.

اما اگر با وجود نداشتن دندان بتواند خوراک بکند، قربانی کردن آن صحیح است و این قول صحیح می باشد. البحر الرائق (۲۰۱ / ۸)

۷- قربانی کردن حیوانی که خوراک آن نجاست و مردار باشد، جایز نیست. البحر الرائق (۲۰۱ / ۸)

۸- قربانی کردن حیوانی که پستان آن بریده شده باشد و نتواند به بچه خود شیر بدهد، جایز نیست؛ همچنان حیوانی که پستانش کاملاً خشک شده باشد نیز برای قربانی صحیح نمی باشد. [التبیین]

۹- قربانی کردن حیوانی که بینی آن بریده شده باشد، جایز نیست. (وَلَا مَقْطُوعَةَ الْأَنْفِ وَالذَّنْبِ) البحر الرائق (۲۰۱ / ۸)

ترجمه: و قربانی کردن حیوانی که بینی یا دم آن بریده شده باشد، جایز نیست.

۱۰- قربانی کردن حیوانی که هر دو چشم آن نابینا باشد، یا یکی از چشم‌هایش نابینا باشد، و یا بیشتر چشم آن از بین رفته باشد، جایز نیست. مجمع الأنهر (۴/ ۱۷۱)

در حدیث شریف آمده است که نبی علیه السلام فرمودند: «استشرفوا العین والأذن» المعجم الأوسط (۹/ ۱۶۱)
ترجمه: چشم‌ها و گوش‌ها را به دقت بررسی کنید؛ تا حیوان نابینا یا حیوانی که گوش‌هایش بریده شده باشد، برای قربانی انتخاب نگردد.

در حیوانات ذیل قربانی جایز است:

۱- قربانی کردن حیوانی که از ابتدا شاخ نداشته باشد، یا مقدار کمی از شاخ آن شکسته باشد، جایز است.

اما اگر شاخ از بیخ شکسته باشد و شکستگی تا مغز سر رسیده باشد، قربانی کردن آن جایز نیست. (فإن بلغ الكسر إلى المخ لم یجز) رد المحتار (۲۶/ ۲۴۸)

ترجمه: اگر شکستگی شاخ تا مغز رسیده باشد، قربانی کردن آن جایز نیست.

۲- قربانی کردن حیوان خصی شده جایز است.

۳- قربانی کردن حیوان دیوانه‌ای که بتواند خوراک و چرا کند، جایز است؛ اما اگر به سبب دیوانگی نتواند غذا بخورد، قربانی آن جایز نیست. (والثولاء وهي المجنونة إذا لم یمنعها من السوم والرعی) مجمع الأنهر فی شرح ملتقى الأبحر (۴/ ۱۷۱)

ترجمه: قربانی کردن «ثولاء» جایز است، و ثولاء به حیوان دیوانه‌ای گفته می‌شود که بتواند بچرد و غذا بخورد.

۴- قربانی کردن حیوانی که به صورت مادرزادی گوش‌های کوچک یا دُم کوتاه داشته باشد، جایز است. الجوهرة النيرة (۵/ ۲۹۶)

۵- قربانی کردن حیوانی که در چشم خود انحراف داشته باشد، یا گوش‌هایش شکافته باشد، یا در گوش‌هایش سوراخ وجود داشته باشد، و یا پشم آن گرفته شده باشد، جایز است. رد المحتار (۲۶/ ۲۵۳)، بدائع الصنائع (۵/ ۷۶)

مستحبات قربانی:

۱- خوردن از گوشت قربانی، ذخیره کردن آن و صدقه دادن از آن مستحب است.

۲- مستحب است که مقدار صدقه از گوشت قربانی کمتر از یک سوم نباشد.

۳- اگر صاحب قربانی ذبح کردن را بلد باشد، مستحب است که حیوان قربانی را با دست خود ذبح کند.

۴- اگر صاحب قربانی ذبح کردن را بلد نباشد، مستحب است هنگام ذبح در محل حاضر باشد.

۵- کسی که قصد قربانی دارد، وقتی ماه ذوالحجه داخل شد، مطابق سنت بهتر است موها و ناخن‌های خود را کوتاه نکند.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ فَلَا يَأْخُذُ مِنْ شَعْرِهِ، وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ شَيْئًا حَتَّى يُضَحِّيَ». الموسوعة الفقهية الكويتية (۵/ ۱۷۰)

ترجمه: از ام سلمه رضی الله عنها روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرگاه دهه ذوالحجه آغاز شد و یکی از شما قصد قربانی داشت، نباید چیزی از موها و ناخن‌های خود بگیرد تا زمانی که قربانی کند.»

- ۱- احترام و بزرگداشت حیوان قربانی واجب است؛ بنابراین، سوار شدن بر حیوان قربانی بدون ضرورت مکروه می‌باشد؛ زیرا در آن نوعی بی‌احترامی به حیوان قربانی وجود دارد. الاختیار لتعلیل المختار (۱۸/۱)
- ۲- دوشیدن حیوان قربانی و استفاده از شیر آن مکروه است؛ زیرا شیر، جزئی از حیوان به شمار می‌رود. بهتر است پستان حیوان را با آب سرد بشویند تا شیر آن خشک شود. اما اگر تا روزهای عید زمان زیادی باقی مانده باشد و دوشیده نشدن آن به حیوان ضرر برساند، در این صورت دوشیدن آن جایز است، ولی شیر آن باید صدقه داده شود.
- ۳- اگر حیوان قربانی بچه‌دار شد، یا باید بچه آن نیز ذبح شود و یا صدقه داده شود.

امام موصلی رحمه الله می‌نویسد: وَإِنْ اشْتَرَى هَدِيًّا فَوَلَدَ عِنْدَهُ ذَبَحَ الْوَلَدَ مَعَهُ، وَإِنْ شَاءَ تَصَدَّقَ بِهِ، لِأَنَّ لِلْوَلَدِ حُكْمَ الْأُمِّ عَلَى مَا عُرِفَ. الاختیار لتعلیل المختار (۱۸۷/۱)

ترجمه: اگر کسی حیوان قربانی خرید و آن حیوان نزد او بچه آورد، می‌تواند بچه را همراه مادر ذبح کند، و اگر خواست می‌تواند آن را صدقه بدهد؛ زیرا حکم بچه همان حکم مادر است.

۴- مستحب است کسی که حیوانی را ذبح می‌کند، چاقو یا وسیله ذبح را کاملاً تیز کند.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ ثِنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلْيُجِدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ». صحیح مسلم (۷۲/۶)

ترجمه: از شداد بن اوس رضی الله عنه روایت است که گفت: دو سخن را از رسول الله صلی الله علیه وسلم به یاد دارم. آن حضرت فرمودند: «الله تعالی نیکی را در هر کاری واجب گردانیده است؛ پس هنگامی که می‌کشید، به نیکی بکشید، و هنگامی که ذبح می‌کنید، به نیکی ذبح کنید. هر یک از شما باید چاقوی خود را تیز کند و حیوان ذبح‌شده را راحت سازد.»

۵- چاقو نباید در برابر حیوان تیز شود، بلکه لازم است پیش از خواباندن حیوان تیز گردد. تیز کردن چاقو بعد از خواباندن حیوان مکروه است و در حدیث از آن نهی شده است. الاختیار لتعلیل المختار (۱۳/۵)

۶- ذبح کردن یک حیوان در برابر حیوان دیگر مکروه است.

۷- کشیدن حیوان از پا هنگام بردن برای ذبح مکروه است؛ بلکه باید حیوان با مهربانی به محل ذبح آورده شود و با نرمی و آرامش خوابانده شود. الجوهرة النيرة (۲۶۴/۵)

۸- رساندن چاقو به استخوان گردن در هنگام ذبح، یا جدا کردن سر حیوان در همان وقت ذبح، مکروه است. همچنان شکستن گردن حیوان پیش از آن که بدنش سرد شود نیز مکروه می‌باشد؛ زیرا این کارها موجب آزار بی‌فایده حیوان می‌گردد. البحر (۱۹۴/۸)

۹- کندن پوست حیوان پیش از سرد شدن بدن آن مکروه است.

۱۰- مستحب است هنگام ذبح، روی حیوان به سوی قبله گردانده شود و ذبح‌کننده «بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ» بگوید.

- ۱- فروختن پوست قربانی مکروه است. اگر کسی پوست قربانی را فروخت، لازم است بهای آن را صدقه بدهد.
- ۲- دادن گوشت یا پوست قربانی به قصاب به عنوان مزد و اجرت نیز مکروه است؛ اما اگر گوشت را به نیت صدقه به او بدهد، جایز می‌باشد.

۳- گرفتن پشم حیوان قربانی پیش از ذبح، و استفاده از شیر آن مکروه است.

شایسته است شیر یا پشمی که گرفته شده، صدقه داده شود.

أقول قولي هذا، أستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.